

Ks. Marek Dziewiecki, *Komunikacja wychowawcza*, Wydawnictwo „Salwator”, Kraków 2013, ss. 270.

W roku 2013 na rynku wydawniczym ukazała się kolejna publikacja autorstwa księdza Marka Dziewieckiego pod tytułem *Komunikacja wychowawcza*. Stanowi ona reedycję wydania z roku 2004. Fakt wznowienia nakładu sprzed dziewięciu lat może wskazywać na duże zainteresowanie problematyką podjętą przez autora. Warto zatem zaznajomić się z tematyką, która nawiązuje przede wszystkim do komunikacji wychowawczej, opierając się na postulatach pedagogiki personalistycznej. Ponadto opisuje formy dialogu wychowawczego, bazując na założeniach antropologii biblijnej. Uzasadnienia dobranej w ten sposób tematyki dostarcza poniższy fragment:

Kompetentny wychowawca na miarę wyzwań trzeciego tysiąclecia to nie tylko realista, lecz także personalista. Pedagogika personalistyczna jest podstawą każdego odpowiedzialnego wychowania, gdyż jako jedyna traktuje wychowanka jako osobę. Jest to system pedagogiczny, będący praktyczną aplikacją zasad wychowania chrześcijańskiego. Jego fundamentem jest antropologia biblijna, a zwłaszcza wizja człowieka zawarta w Ewangelii (s. 256-257).

Dla Czytelników znających działalność duszpasterską i aktywność pisarską księdza Marka Dziewieckiego takie ujęcie tematu komunikacji wychowawczej nie powinno być zaskakujące. Od wielu lat w obszarze swoich zainteresowań pedagogiką i psychologią odwołuje się do katolickiej nauki społecznej. Jest cenionym wykładowcą między innymi w Seminarium Duchownym w Radomiu oraz na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Ponadto jego doświadczenie wychowawcze wzbogacają bardzo częste spotkania z młodzieżą licealną oraz studentami, w trakcie których podejmuje pogłębiony dialog na tematy nurtujące młodych ludzi, pragnących dojrzałe wkroczyć w dorosłe życie. Zaangażowany jest także w pomoc

osobom zmagającym się z problemami współczesnego świata, głównie uzależnionymi od alkoholu i narkotyków. W tym zakresie czynnie współpracuje z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w charakterze specjalisty do spraw profilaktyki i terapii uzależnień. Pełni również funkcję Krajowego Duszpasterza Powołań (zob. www.marekdziewiecki.pl). Można zatem powiedzieć, że jest on nie tylko teoretykiem, ale również praktykiem w obszarze zagadnień, którymi zajmuje się na co dzień. Do wyżej wspomnianych zagadnień z profilaktyki i terapii uzależnień należą psychologia zdrowia, wychowanie seksualne oraz komunikacja międzyludzka, która stanowi główny przedmiot omawianej publikacji.

Bez wątpienia określone kompetencje, powołanie duchowne, a także bogaty zasób predyspozycji osobowościowych księdza Marka Dziewieckiego wyraźnie wpłynęły na zawartość merytoryczną recenzowanej publikacji. Obrazują to pojawiające się często odwołania do Pisma Świętego oraz przykłady wielu sytuacji wychowawczych, które niejednokrotnie uzupełniają postulowany dialog pomiędzy wychowawcami a wychowanymi. Na uwagę zasługuje bardzo przystępny język, jakim posługuje się autor spostrzeżeń dotyczących komunikacji wychowawczej, co sprawia, że interpretacja i analiza książki jest zdecydowanie łatwiejsza. Dzięki temu problematyka w niej podjęta może być dostępna zdecydowanie szerszemu grzmiu, a nie jedynie osobom wyspecjalizowanym. Sam autor przyznaje zresztą, że książkę adresuje nie tylko do pedagogów, ale również do terapeutów uzależnień, psychologów, księży, a także do wszystkich tych, którzy są zainteresowani dojrzałą komunikacją z wychowanymi, opartą na pełnym zrozumieniu (s. 9).

Zakres omawianej publikacji składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia. Punktem wyjścia jest ukazanie przez autora współczesnych zagrożeń człowieka wynikających z dziedzictwa cywilizacyjnego ponowoczesności. Zamieszczona w pierwszym rozdziale analiza dokonujących się przemian na tle obecnej epoki uwypukla cechy, które negatywnie wpływają na wychowanie, zwłaszcza poprzez zaburzenie procesu komunikacji. Na podstawie poczynionej analizy ksiądz Dziewiecki stawia tezę, że współczesna komunikacja wychowawcza przeżywa poważny kryzys. Argumenty za tym stanowiskiem zdają się adekwatnie odzwierciedlać niepokojący wpływ chociażby telewizji (głównie reklam) oraz najnowszych zdobyczy informatycznych

(komunikacja masowa, elektroniczna, audiowizualna, multimedialna) na młodych ludzi. Wśród wielu wymienionych warto przytoczyć przynajmniej jeden z nich: zubażający intelektualnie proces przejścia od wyobraźni werbalnej, opartej na słowie, do wyobraźni ikonicznej, opartej na obrazie (s. 33). W konsekwencji współczesny człowiek coraz rzadziej wykorzystuje w pełni swoją wyobraźnię do subiektywnej interpretacji rzeczywistości, a tym samym staje się mniej kreatywny.

W rozdziale drugim występują najczęściej wspomniane analogie do Ewangelii. Marek Dziewiecki skoncentrował się na istotnych aspektach komunikacji w relacji wychowawca–wychowanek. Według niego, jeśli relacja oparta jest na nauczaniu Chrystusa, staje się ona gwarantem skutecznego porozumienia. Ponadto autor dokonuje charakterystyki trzech powszechnie obowiązujących koncepcji pedagogicznych, dominujących, jego zdaniem, we współczesnej Europie: koncepcji humanistycznej Carla Rogersa; pedagogiki protestanckiej propagowanej przez Marcina Lutra oraz alternatywnej antropologii katolickiej (s. 65). Krytyczne ustosunkowanie się autora do poszczególnych poglądów dotyczących wizji człowieka we współczesnym świecie stanowi jednocześnie bardzo interesujące kompendium wiedzy na temat tego, jak powinien postrzegać wychowanek współczesny wychowawca, bez względu na to, czy jest on katolikiem, prawosławnym, czy ateistą. Atutem tej części publikacji jest także dokładne opisanie dwóch obecnie popularyzowanych zachowań zarówno przez środowiska pedagogiczne, jak i psychologiczne. Są nimi empatia oraz asertywność. Lektura tych fragmentów książki pozwoli poznać warunki właściwe dla słuchania empatycznego (s. 90-111), a także przybliży zasady odpowiedzialnego stosowania asertywności oraz doboru języka i argumentów przydatnych w rozmowach wychowawczych z wychowanekami (s. 112-124).

Po dokonaniu charakterystyki sposobów, w jakie powinno się prowadzić rozmowy wychowawcze, książkę Marek Dziewiecki wyszczególnia w trzecim rozdziale podstawowe cele, do których te rozmowy powinny zmierzać. Do najistotniejszych jego zdaniem należy: „fascynowanie mądrością, wolnością oraz miłością” (s. 138). Wskutek takiego podejścia w rozdziale znajdziemy również obszerny opis metod pomagających realizować określone przez autora cele wychowawcze. Najobszerniej zajął się on fenomenem dorastania do miłości (s. 155-158). Mając na

względnie interpretację księdza Marka Dziewieckiego, należy zaznaczyć, że nie chodzi w tym przypadku o zakochanie jako uczucie często mylone z miłością. Wprawdzie miłości zawsze towarzyszy jakieś uczucie, ale jej istotą jest przede wszystkim troska o dobro danej osoby, nawet w sytuacji nieprzyjemnych stanów emocjonalnych. Wprowadzenie wychowanka w świat tak pojmowanej miłości uznaje on za najważniejszy cel wychowania i komunikacji wychowawczej (s. 155; zob. także M. Dziewiecki, *Miłość pozostaje. Pedagogika miłości*, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2001).

Kolejny, czwarty rozdział wyraźnie egzemplifikuje starania autora o to, aby jego książka możliwie wyczerpująco przedstawiała alternatywne dla antywychowawczych rozmów warianty poprawnej komunikacji wychowawczej. W związku z tym zawarte zostały wybrane przez księdza Marka Dziewieckiego formy przekazu, które jego zdaniem wzbudzają zainteresowanie współczesnych wychowanków (s. 183). Przykładem może być *Mały Książę* Antoine'a de Saint-Exupéry'ego. Ta przypowieść, dzięki ponadczasowym środkom literackim i dydaktycznym zastosowanym przez jej autora, przedstawia „najważniejsze prawdy o człowieku”, a ich odpowiednie wykorzystanie w pracy wychowawczej „porusza serca, mobilizuje wyobraźnię, rozbudza radość i entuzjazm życia”, (s. 200). Poza ukazanymi konotacjami pedagogicznymi, jakie niesie z sobą przywołana lektura, warto również zwrócić uwagę na pozostałe – urozmaicone pod względem treści – formy komunikacji wychowawczej proponowane przez księdza Marka Dziewieckiego. Należą do nich: opowiadania pedagogiczne, „Instrukcje obsługi”, pytania i odpowiedzi oraz sentencje pedagogiczne.

Jak podkreśla autor publikacji, zamieszczone w tym rozdziale opowiadania pedagogiczne mogą się stać bardzo inspirujące dla współczesnych wychowawców (s. 202-214). Notabene zostały one zaczerpnięte z wcześniej wydanej przez niego książki (por. M. Dziewiecki, *Pamiętnik Perełki*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2003). Istotą opowiadań, zaznacza M. Dziewiecki, jest wartościowe i jednoznaczne przesłanie wychowawcze, prowokujące wychowanków do refleksji nad własnym życiem. Dlatego też przytoczone w tym miejscu historie i opowiadania warto wykorzystać do pogłębionych rozmów wokół aktualnych tematów wychowawczych (np. problematyka rodziny, szkoły, parafii i grup rówieśniczych).

Podobnie „Instrukcje obsługi” (s. 214-224) mogą stanowić doskonały punkt wyjścia do wszechstronnych rozmów wychowawczych. Są one rodzajem wskazówek dotyczących rozmaitych sytuacji życiowych. Składają się z gotowych form odpowiedzi uwzględniających preferencje współczesnych wychowanków. Adekwatnie do tych preferencji napisane zostały zwięzłym językiem i cechuje je lapidarna struktura. Instrukcje, o których mowa, skupiają się zwłaszcza na szczegółach danej tematyki, mając na względzie, że współcześni wychowankowie zdecydowanie wolą krótkie formy komunikacji wychowawczej niżeli długie, wyczerpujące i pogłębione analizy danego zjawiska (s. 214-215).

Przedostatni rozdział zamykają przykładowe pytania, ze swej natury niejednokrotnie sprawiające trudności współczesnym wychowawcom, na które Marek Dziewiecki podaje szereg kreatywnych odpowiedzi (s. 224-232). Dotyczą one głównie sfery ludzkiej seksualności, ale nie tylko. Poza nimi znajduje się także urozmaicona selekcja aforyzmów, odnoszących się przez pryzmat różnorodnych postulatów pedagogicznych do wielorakich dziedzin życia codziennego. Zdaniem księdza Dziewieckiego, warto w rozmowach wychowawczych odwoływać się do takich właśnie krótkich, ale ciekawych stylistycznie i wartościowych pedagogicznie form komunikacji wychowawczej (s. 231). Uwzględniają one ponadto dominujący obecnie wśród dzieci i młodzieży sposób komunikowania się, bazujący zwykle na krótkich i prostych zdaniach.

Piąty, a zarazem ostatni z zaprezentowanych rozdziałów *Komunikacji wychowawczej* zawiera kilka refleksji i spostrzeżeń księdza Marka Dziewieckiego na temat roli, jaką powinien odgrywać skuteczny wychowawca na miarę XXI wieku. Niestety, wnioski płynące z tej części nie są optymistyczne. Oczywiście można polemizować ze zdaniem autora, wyraźnie przekonanego o kryzysie wychowawców i wychowania. Skądinąd trudno nie dostrzegać zasygnalizowanych przez niego wpływów antypedagogiki, prowadzących raczej do degradacji niż rozwoju wychowanka. Abstrahując jednak od kontrowersji wokół przedstawionego stanowiska, moim zdaniem należy bardziej się skupić na pozytywnych aspektach wychowania, aby móc je efektywnie wdrażać w życie. Tych, na szczęście, jeżeli wziąć pod uwagę całościową interpretację publikacji, nie brakuje. Ocenę zasadności wniosków proponowanych przez autora pozostawiam Czytelnikom:

Ewidentny kryzys wychowania, który obecnie obserwujemy, jest nie tylko bolesny, ale także zdumiewający, gdyż teoretycznie powinno być coraz lepiej, a nie coraz gorzej w tej dziedzinie. Od nauczycieli i wychowawców wymaga się przecież coraz lepszego wykształcenia i przygotowania pedagogicznego. Szkoły i środki społecznego przekazu podejmują sporo działań na rzecz pedagogizacji rodziców. Dzięki badaniom z zakresu psychologii rozwojowej mamy szansę coraz lepiej rozumieć wychowanka, jego potrzeby i fazy rozwoju. Aktywny jest sztab rzeczników praw dziecka. Z drugiej strony napiętnowane są obecnie wszelkie formy przemocy wobec dzieci i młodzieży. Większość grup społecznych deklaruje szczególną wrażliwość na los młodego pokolenia. Powstaje wiele instytucji pozarządowych i stowarzyszeń, które deklarują szczególną troskę o dzieci i młodzież. W tej sytuacji pojawia się pytanie: dlaczego jest aż tak źle, skoro jest aż tak dobrze? (s. 242).

Przedstawioną publikację należy polecić tym wszystkim, którzy są zainteresowani poszerzeniem swoich umiejętności komunikacyjnych. Pomimo że stanowi ona wznowienie pozycji sprzed kilku lat, tematyka w niej zawarta nie straciła na aktualności. Jej lektura może przybliżyć Czytelnikom zarówno podstawowe cele wychowania, jak i metody, które pomogą lepiej nawiązać relacje oraz dotrzeć do dzieci i młodzieży. Wydaje się, że jest to niezwykle ważne, zwłaszcza jeśli zgodzimy się z autorem co do kryzysu komunikacji wychowawczej we współczesnym świecie.

Reasumując, należy podkreślić, że komunikacja wychowawcza jest podstawową formą kształtowania młodego pokolenia. Jako zagadnienie rozpatrywane z perspektywy pedagogicznej staje się wieloaspektowym i bardzo złożonym zjawiskiem. Coraz trudniej bowiem w dzisiejszych czasach znaleźć wspólną płaszczyznę porozumienia z młodymi ludźmi, czego niepokojącym obrazowaniem są liczne niepowodzenia wychowawcze implikujące w swych skutkach uzależnieniami, demoralizacją czy nawet przestępczością nieletnich. W obliczu wymienionych zagrożeń ksiądz Marek Dziewiecki ukazał istotę i wartość komunikacji wychowawczej jako niezwykle spotkanie i relacje między wychowawcą a wychowankiem, które obu stronom mogą uzmysłowić sens własnej egzystencji oraz służyć uczeniu się dorastania do prawdziwej miłości.

Miłosz Mółka
Akademia Ignatianum w Krakowie